

poslove i na kraju pjevanje za zabavu. Autorica detaljno opisuje svaku od ovih prilika za pjesmu a sve dokumentira brojnim i tekstovnim zapisima te fotografijama pjevača i običaja koje pjesma prati.

Narodni muzički instrumenti i narodna svirka Oskára Elscheka je slijedeći rad zastupljen u knjizi. Od 100 do danas u Slovačkoj poznatih instrumenata na Horehroniju ih poznaju 60. Autor opisuje konstrukciju i naziv instrumenata, zvuk kojega pojedini instrument proizvodi te prilaže notni zapis melodija koje se mogu na pojedinom instrumentu proizvesti. Većina instrumenata koji se na Horehroniju upotrebljavaju bila je domaće izradbe, koja je postala tek 70-tih godina ovoga stoljeća. Od 18. st. naovamo važnost se pridaje gudačkim instrumentima, posebno seoskim kapelama. Autor je instrumente podijelio na 1. dječje muzičke igračke, 2. lovačke instrumente za signale i vabljenje, 3. ceremonijalne instrumente, 4. duvačke instrumente pastira i čuvara, 5. instrumente s esetetskom namjenom, i 6. instrumente za zabavu i ples.

U istraživanju se nastojalo shvatiti djelovanje narodne muzike u društvu i njene psihološke i umjetničko estetske stimulanse.

O plesu piše Kliment Ondrejka u radu *Narodni plesovi i zabave*. Autor konstatira da se uz nove plesove na Horehroniju zadržavaju i stari domaći plesovi. Navodi glavne plesove i njihove lokalne nazive te karakteristike plesova, koje popraćuje notnim zapisima melodija i tekstovima pjesama uz koje se pleše.

Kliment Ondrejka piše također i o dječjim igrama (*Dječje igre*). Igre kojima se autor bavi pripadaju ponajviše djeci predškolske dobi i ranih školskih godišta, premda od igre ne bježe ni desetgodišnjaci pa, često, ni odrasli. Konstatira da svaka dječja dob ima neki svoj osobiti repertoar igara; najveći je oko 6-8. godine a zatim se smanjuje. Dalje autor opisuje osnovne karakteristike dječje igre i njihovu klasifikaciju te nazive igara i opise toka igara. Mnoge od tih igara su internacionalne. U prilogu je i popis igara iz pojedinih mjesta kao i popis informatora za svako ispitivano mjesto ponaosob.

Betlehemari je prilog Martina Slivke. Kako nas autor obavještava Betlehemarski ophodi su na Horehroniu kao i u cijeloj Slovačkoj veoma rašireni. U Betlehemarima su sjedinjeni narodna epika i narodna dramatika a tekst i koreografija se prenose usmenom predajom s generacije na generaciju. Nema podjele na gledaoce i na izvođače, svi prisutni učestvuju u toj dramskoj radnji. Autor konstatira da su Betlehemari autohtoni element s estetskom, religioznom i ceremonijalnom funkcijom. U radu se raspravlja i o nastanku Betlehemara, scenariju, tekstovima, učesnicima i sceni, a donosi se kao primjer cjeloviti opis zbivanja pri ophodu u jednom selu s tekstom te notnim i scenskim zapisom.

Vlasta DOMAČINOVIĆ

I fabulosi parlari, Aspetti e interpretazioni del mondo tradizionale, Editori del Grifo, Montepulciano 1987, 127 str.

Zbornik posvećen P. Clementeu sadrži jedanaest studija o tradicijskom životu Toscanne. Njihov tematski i metodološki raspon kreće se od zapisa narodnih vjerovanja i legendi, preko lingvostilističke i kontekstualne analize pisanih svjedočanstava

do prikaza temeljnih problema suvremene antropologije.

Naslov je, pretpostavljam, aluzija na Dantea, budući da se radi o latinizmu koji se samo u njega može pronaći (Novi život II 10, prema Enc. dantesca, Roma 1970), a mogli bismo ga prevesti kao "izmišljena (ili bajkovita) kazivanja". Knjiga je podijeljena u dva dijela naslovljena *Interpretacije* i *Razmatranja*. Dok se potonji sastoji od triju rasprava teorijskog karaktera, prvi objedinjuje ispitivanja na terenu i arhivska istraživanja. Tako se Dante Priore u radu *Opstojnost drevnih vjerovanja i agrarnih rituala vezanih za svetište S. Maria in Valle kod Laterine* okoristio metodom intervjuva kako bi pokazao kojeg se geografskog područja ticao fenomen procesije za kišu u sušno doba, koliki je stupanj vjerovanja u učinkovitost molbe te kako je nastalo svetište, a s njim i legenda o Gospinoj slici koja roni suze i raspelu koje mijenja boju, što se tumačilo kao znak udijeljene milosti. Priore zaključuje kako se radi o tipičnoj strategiji kontaminacije prekršćanskog i kršćanskog kulta koja se održala sve do poslije drugog svjetskog rata i

kako je to još jedna potvrda teze M. Eliade o trajnosti religije zemlje u agrarnim strukturama.

Od usmenih je svjedočanstava pošao i Claudio Rosati u prikazu *Kretanje ideja u jednoj zanatskoj grupi, Legenda o Ciapinu Zampi*. Ciapino je, po predaji ugljenara, koja se tijekom vremena modificirala i prilagođavala novom kulturnom kontekstu, legendarni lik s nenadmašnom radnom moći, jer je uspijevao od najmanje moguće količine drveta proizvesti najveću moguću količinu ugljena. Prisutnost takve priče, prema autoru, upućuje na osnovnu vrijednost zajednice, "superrad", na san koji je imao kompenzirati bijedu svakidašnje ugljenarske muke, pa prevaga ili odsutnost magijskog i dijaboličkog aspekta u pojedinim verzijama legende ne mijenja bitno osnovnu funkciju predaje.

Studija Nevie Grazzini *Befanate i Maggiolate u Toscani, od kartografskog prikaza do analize* bavi se dvjema predstavljačkim formama ceremonije prošnje koje se redovito javljaju, kako pokazuje autoričina komparativna analiza, u funkciji ujedinjenja seoskih zajednica, inače raspršenih uslijed dolazaka i odlazaka stanovnika u doba sezonskih radova, iako u različito kalendarsko vrijeme ("Befanata" u noći 5. siječnja, a "Maggiolata" u noći 30. travnja), na različitom terenu ("Befanata" u planinskom, a "Maggiolata" u ravničarskom kraju Maremme) i s različitim plastičnim i predstavljačkim elementima ("Befanata" uključuje malu komičku predstavu s maskama i kostimima, dok je "Maggiolata" pjesma koju pjeva grupa okićena cvijećem, itd.).

Osobita vrsta narodnih pjesama, "pastorelle" (od "pastora" - pastirica), nastavak je srednjovjekovne talijanske i provansalske tradicije sastavaka u formi balade u kojima vitez, nakon kratkog nagovaranja, uspijeva posjedovati pastiricu, kako pokazuje Mariano Fresta u članku *Vitezovi vukovi i pastorelle ili o seskualnom odgoju u zemljoradničko-pastirskim društvima*. Narodne pjesme, pjevanje za bdijenja, pokazuju otklon od spomenute tradicije utoliko što se pastirica odbija predati, a to prema Fresti svjedoči ne samo da nadničarske zajednice posjeduju svijest o svojoj nezahvalnoj podređenosti, nego i o implicitnoj uputi ženama u pogledu obrane od slučajnih napasnika višega društvenog ranga.

Paolo de Simonis, Gianfranco Molteni, te Roberto Cappuccio i Ellena Pioli grade interpretacije temeljene na dokumentima. De Simonis analizira narodni pisani jezik u kojemu se očituju sve odlike usmenog izričaja, pa predlaže da se pisanim svjedočanstvima ne pristupa kao devijaciji u odnosu na standardni jezik, na lingvističku normu, nego da se pokušaju pronaći interna morfosintaktička pravila koja upravljaju takvom vrstom diskursa. Primjer za jedno od tih pravila, podvođenje nepoznatih riječi pod riječi koje ulaze u područje govornikove kompetencije, nalazi se i u naslovu njegova rada (prvi dio naslova neprevodiv je na hrvatski: *Rispettiva Federazione provinciale, narodna pisana svjedočanstva*; pučka kombinacija riječi "rispettosamente" - s poštovanjem, i "spettabile" - poštovani, tvori riječ "rispettivo", što znači "koji se odnosi na", pa se tako promjenom označitelja izgubilo i željkovano označeno).

Predmet Moltenijevog izučavanja bile su seoske obiteljske zajednice. Konfrontirajući zakone o popisu stanovništva iz 1881. i 1901. s tradicijom kodificiranom u seoskim običajima i kmetskim dokumentima, u svom napisu *Seljačke obitelji između zajedničkog života i krvnog srodstva* zaključuje da se stari običaj popisivanja prema ognjištima postepeno mijenja u korist koncepta obitelji temeljenog na krvnom srodstvu.

Roberto Cappuccio i Ellena Pioli koriste se službenim dokumentima iz razdoblja prije nacionalnog ujedinjenja (1836-1859) kako bi ustanovili kakav je odnos ondašnjih političkih vlasti prema rubnim grupama: mentalno oboljelima, siromasima, nezakonitoj i nezbrinutoj djeci, gluhoonijemima i sl. Autori u radu *Slučajevi koji se javljaju i načini intervencije - aspekti "socijalnog problema" u Lunigiani u prvoj polovici 19. st.* dokazuju kako se slika o djelotvornosti i ozbiljnosti s kojom su vlasti tim problemima pristupale, a koju pruža dokumentacija kojom su se Cappuccio i Piolijeva služili, donekle kosi s predodžbom o institucijskoj tiraniji u zemlji prije ujedinjenja.

Posljednji članak iz odjeljka *Interpretacije, Audiovizualni laboratorij i biblioteka* Andree Ciacci predlaže način sređivanja audiovizualne bibliotečne građe, a mogao bi se povezati s dvama člancima drugog odjeljka, koji se također bave mogućnostima upotrebe različitog materijala u znanstvene i didaktičke svrhe. To su *Razlozi estetskog i znanstvenog, Na temu etnografskog filma* (Alessandro Simonicca) i *Za didaktiku teritorija u srednjoj školi* (Sandra Landi).

Svakako je najzanimljiviji prikaz Fabija Dei *Epistemologija i primitivna misao. Rasprava o neointelektualističkoj antropologiji*, jer izvješćuje o recentnim kretanjima u antropologiji, pokazuje u čemu se neointelektualistička škola suprotstavlja funkcionalističkoj i nastoji razbiti predrasude izrasle iz nepotpunog i površnog čitanja njezinih vodećih autora, Coopera, Jarviea, Hortona i ostalih, koji naglašavaju snažni kontinuitet i vezu između magije, religije i znanosti, te, kako u tradicionalnoj kozmologiji npr. afričkih kultura, tako i u modernoj znanstvenoj misli zapadnog svijeta, vide zajedničke "uredbene i eksplikativne modele", očitovanja teorijske misli s istim ciljevima i preko istih procedura, što je rezultat čovjeku svojstvene potrage za "skrivenim redom" pod kaosom "perceptibilnog svijeta".

Recimo još jednom, riječ je o publikaciji širokog tematskog spektra, visoke znanstvene razine, koja svjedoči o pluridisciplinarnoj upućenosti svih autora koji su u njoj dali svoj prilog.

Lada ČALE FELDMAN

James Clifford, The Predicament of Culture, Twentieth-Century Ethnography, Literature, and Art, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1988, 381 str.

Clifford Geertz nas u svojoj recenziji, čiji ulomak je dostupan na koricama knjige, obavještava o rijetkom spoju "povijesti, literature i antropologije" koji karakterizira Cliffordovu autorsku ličnost. Ova nam knjiga potvrđuje da nova perspektiva studija o kulturi nije mogla biti generirana i otvorena, kako kaže Geertz, "iz same antropologije". Tako i Clifford svoju knjigu vezuje za

program povijesti spoznaje (The History of Consciousness Program, što i sam predaje na University of California). Širina kritičke perspektive kojoj je danas izložena antropologija očituje se ovdje u radikalnoj upitanosti nad njenim osnovnim kategorijama (*kultura, kulturni identitet*) i elementima (*etnografski tekst, interpretacija*). Koordinatne Cliffordove sumnje - odnos subjekta i "drugog", relativnost znanstvene spoznaje, legitimnost znanstvenog diskursa - poznate su nam već iz "omekšavajućeg vala" misli, ali ih ovdje imamo prilike vidjeti fokusirane na studije kulture kao svjetskog procesa u kojem su granice između visoke i nativističke umjetnosti, literature i etnografije, izbljedjele, dok se kulturni dijalozi vode između segmenata čija vezanost za "određene korijene" se danas promatra kao zalog modernizma. Umjesto lamenta o gubljenju korijena i identiteta, o kulturnom incestu koji je uništio sve originalno i lijepo ("The pure products go crazy") Clifford nudi dijalog (istoka i zapada, prošlosti i sadašnjosti, umjetničkih i "objektivnih" jezika, Conrada i Malinowskog...). Iz njegovog pogleda unazad na zapadnu etnografiju nastaju pojmovi (ujedno neki od naslova poglavlja): "etnografska samodopadnost", "etnografski nadrealizam", "dadaistička građa", i sl. (!) Knjiga je fragmentarno koncipirana zbirka od desetak eseja podijeljenih u poglavlja (1. Discourses, 2. Displacements, 3. Collections, 4. Histories).

Ines PRICA

Contemporary Folklore and Cultural Change, edited by Irma - Riitta Järvinen, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1986, 158 str. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura Toimituksia, 431)

Tri godine nakon Četvrtog finsko-mađarskog simpozija folklorista koji je pod nazivom "Suvremeni folklor" održan u Helsinkiju 28-30. studenog 1983. godine, tiskan je i zbornik radova *Suvremeni folklor i kulturna promjena*.

Kao što u predgovoru navodi urednica Zbornika Irma - Riitta Järvinen pojam "suvremeni folklor" pokriva široku lepezu tema. Ta različitost interesa prikazana je i u

ovom zborniku. Pristupiti istraživanju suvremenog folklorista znači uočavati nove folklorne forme nastale u urbanom kontekstu, istraživati odnos folklorista i folklorizma, otkrivati povezanost folklorista seljačkih predindustrijskih društava s kulturom suvremenih društava.